

“ผลกระทบของการพัฒนากับการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล”

ณัฐพงศ์ บุญเหลือ *

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ผลกระทบของการพัฒนากับการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล” เป็นบทความที่พยายามค้นหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาของไทยที่มีผลต่อการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ ผู้เขียนพยายามที่จะถกเถียงว่าการพัฒนาของรัฐไทยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม และบทความนี้พยายามวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาที่สำคัญ บทบาทของศาสนาอิสลาม รวมถึงแนวทางต่าง ๆ ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในการปรับตัวให้เข้ากับนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งบทความชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลเชิงเอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกจากชาวมุสลิมในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล

ผลจากการศึกษาพบว่า ผลกระทบของการพัฒนาของรัฐไทย ยึดถือแนวทางการพัฒนาตามแบบอย่างตะวันตก ซึ่งมีผลกระทบต่อการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ทั้งทางลบและทางบวก ผลกระทบทางลบคือ การพัฒนานำมาสู่การแยกเรื่องทางศาสนาออกจากกิจกรรมทางโลก ในขณะที่ผลกระทบทางบวกคือ มุสลิมมีความตื่นตัวที่จะรักษาอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามที่จะปรับตัวให้ทันต่อการพัฒนาสมัยใหม่ ด้วยการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาทั้งทางโลกและทางศาสนามากขึ้น การพัฒนาตามแนวทางตะวันตกทำให้มุสลิมพยายามสร้างระบบการศึกษามากขึ้น มีทางเลือกมากขึ้นในด้านเศรษฐกิจ และกลายเป็นผลต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในด้านต่าง ๆ ตามมา

คำสำคัญ: อัตลักษณ์มุสลิมรอบนอกกรุงเทพฯ

Abstract

The study aimed to find out the impacts of westernized development over Identity awareness of Muslims communities along Bangkok periphery. The researcher analyzed the relations between national development policies an identity change of muslim identity. The qualitative research design, documentary, and in-dept interviews had been used as the research methodology.

---

* อาจารย์ ดร. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Findings had been shown westernization of national development policies raised impacts over both negatives and positives upon identity awareness of muslim communities in Bangkok periphery. In negatives, their westernized national development policies influenced over the separation of muslim region activities and globalization and in the positives, muslim communities enforced identity awareness by increasing of educational and economic factors as driving forces for muslim community ways of living.

Keywords: Muslim Identity, Bangkok periphery.

1. บทนำ

ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ได้แก่ ชาวมุสลิมในเขตจังหวัด ฉะเชิงเทรา ปทุมธานี นนทบุรี มีประวัติความเป็นมาช้านานมาก ในทางประวัติศาสตร์ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ได้อพยพเข้ามาอยู่ในแถบกรุงเทพฯ ทั้งในฐานะเชลยศึก ในฐานะพ่อค้าและนักเผยแพร่อิสลาม การเข้ามาอยู่ในพื้นที่เมืองหลวงของชาวมุสลิมในฐานะเชลยศึกย่อมเป็นเรื่องยากที่จะต้องดำรงตนและแสดงอัตลักษณ์อันโดดเด่นและเข้มข้นของตนในพื้นที่การปกครองของประเทศไทย ช่วงเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์กลับสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนให้อยู่ได้เป็นอย่างดี และในบางช่วงเวลาก็สามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองในการอยู่ร่วมกับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็เนื่องจากการปรับตัวเองของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ อันเป็นลักษณะหรือปัจจัยภายในของชาวมุสลิมเอง ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายของประเทศไทย อิทธิพลของศาสนาอิสลาม รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ช่วยประดับประดาให้เกิดการรักษาสัตว์ลักษณะเฉพาะของตน และเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยในเวลาต่อมาซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

ผู้เขียนเห็นว่าถึงแม้ว่าชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล เมื่อเปรียบเทียบกับชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในภาคใต้ แต่ชาวมุสลิมในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ก็สามารถต่อสู้รักษาอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองไว้ได้ ทั้ง ๆ ที่พวกเขามีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมายในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง ตัวอย่างเช่น ข้อบัญญัติทางกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่เป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในบางส่วนขาดตอนและขาดหายไป ในสังคมชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายผสมกลมกลืน (assimilation) ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ส่งผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อสังคมมุสลิมอย่างใหญ่หลวง และไม่เฉพาะมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้เท่านั้น

ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนพยายามที่จะถกเถียงว่านโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลไทยชุดต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญหลายประการ ได้แก่ นโยบายของรัฐไทย บทบาทของมุสลิมเชื้อสายต่าง ๆ ในการสร้างชาติไทย บทบาทของศาสนาอิสลาม และการปรับตัวของชาวมุสลิมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง

2. การพัฒนาและวาทกรรมการพัฒนา

“การพัฒนา” (development) มีอยู่หลากหลายนิยาม แต่โดยทั่วไปจะมีการให้ความหมายไปในทางบวกเสมอ ดังเช่น การพัฒนามักจะหมายถึง กระบวนการในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าไปสู่สภาพที่ดีกว่า หรือวิวัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น อย่างมีเป้าหมายทั้งในทางรูปธรรมหรือกายภาพและนามธรรม¹ นอกจากนี้นิยามของการพัฒนายังมีเกณฑ์กำหนดในเชิงสัมพัทธ์หรือโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น เช่น การพัฒนาแล้วกับความด้อยพัฒนา และกำลังพัฒนา นอกจากนี้ การพัฒนายังเป็นแนวคิดที่มีเข็มมุ่ง (goal-orientated) ที่เชื่อมโยงกับจุดหมายปลายทาง ซึ่งก็คือสภาวะที่เรียกว่าการพัฒนาแล้ว และอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเป็นแนวคิดที่มีค่านิยมอย่างหนึ่งอย่างใดสอดแทรกอยู่เสมอ²

หากพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ทั้งการพัฒนาในความหมายดั้งเดิมที่ถือเป็นกระแสดั้งเดิมของการพัฒนา (current development) ครอบคลุมทุกวันนี้ และแนวคิดว่าด้วยวาทกรรมการพัฒนา ที่เป็นทัศนะวิพากษ์ต่ออำนาจ/ความรู้ของวาทกรรมการพัฒนาแบบกระแสหลัก ตลอดจนแนวคิดเรื่องผลกระทบจากการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นชายขอบที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงมิติด้านต่าง ๆ ของกระบวนการที่เรียกว่าการพัฒนาได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น สำหรับทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาของนักวิชาการมุสลิม สามารถพิจารณาได้จากทั้งด้านการยอมรับ (ภายใต้เงื่อนไขของการประยุกต์ใช้) และการปฏิเสธ สำหรับในด้านของการยอมรับผลพวงของการพัฒนา อาจพิจารณาได้จากแนวคิดที่รับอิทธิพลจากกระแสอิสลามานุวัตร (Islamization) อันเป็นแนวคิดที่นักวิชาการมุสลิมสมัยใหม่ พยายามหาทางออกให้กับสังคมมุสลิม

---

¹ สติพิพันธ์ พุทธนุ, (2541)

² เดวิด โกลด์สเวอริ (ม.ป.ป.)

ส่วนการปฏิเสธแนวทางการพัฒนาแบบตะวันตก ซึ่งแยกรัฐหรือการเมืองกับศาสนาออกจากกัน จนกลายเป็นมาตรวัดของความทันสมัย แต่สังคมนิยมอิสลามคือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของแนวทางการพัฒนาแบบตะวันตก เนื่องจากสังคมนิยมอิสลามอาศัยกฎเกณฑ์ทางศาสนาในการกำหนดเกณฑ์คุณค่าทางสังคม มากกว่าการใช้มาตรวัดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถพบได้จากแนวคิดที่ได้รับความนิยมจากกระแสอิสลามแบบดั้งเดิม (Islamic fundamentalism) ที่ปฏิเสธแนวทางสมัยใหม่อย่างสุดขั้ว และนักวิชาการมุสลิมบางส่วน ได้ตอบโต้ต่อแนวทางการพัฒนาทางการเมือง ว่าเป็นการใช้ค่านิยมประชาธิปไตยตามมาตรฐานของสังคมตะวันตกมาบีบบังคับสังคมอื่น ๆ โดยเฉพาะถือว่าเป็นความพยายามของตะวันตกที่จะเข้ามาลดทอนค่านิยมของประเพณีการปกครองดั้งเดิมของสังคมมุสลิม ซึ่งยึดมั่นกับแนวทางที่ศาสนากำหนด และมีความเป็นประชาธิปไตยเหนือกว่าแนวทางประชาธิปไตยแบบตะวันตก⁴

กระแสอิสลามานุวัตร์ที่มีอิทธิพลอยู่ในสำนักหรือสถาบันการศึกษาสำคัญ ๆ ในหลายประเทศ รวมทั้งในประเทศไทย ให้ความสนใจกับการพัฒนาในฐานะกระบวนการที่สามารถดำเนินควบคู่ไปกับแนวทางของศาสนาอิสลามได้ โดยไม่ได้มุ่งโจมตีและกีดกันกระแสการพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว แต่เห็นวามุสลิมควรเลือกที่จะปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา และใช้ประโยชน์จากความรู้ด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ไปพร้อม ๆ กันด้วย

แต่เมื่อพูดถึงวาทกรรมการพัฒนา (Development discourse) จะเป็นการให้ความสนใจกับการพัฒนาในแง่มุมมองของการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) ทำให้ทราบได้ว่าความหมายของการพัฒนาที่ถูกผลิตสร้างจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และแพร่หลายไปอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา แท้จริงแล้วมิได้มีนัยที่หยุดนิ่งตายตัว แต่มีการเปลี่ยนแปลงนัยของคำดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา จากความหมายในยุคเริ่มแรกที่ยึดถือว่าหมายถึงทฤษฎีการทำให้เป็นสมัยใหม่หรือทันสมัยอย่างสังคมนิยมตะวันตก (modernization theory) ซึ่งถูกเปลี่ยนแปลงไปเมื่อนักวิชาการเริ่มพบว่าการทำให้ทันสมัยอย่างสังคมนิยมตะวันตก กลับทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมของประเทศโลกที่สามหรือประเทศด้อยพัฒนาในประการต่าง ๆ อย่างมากมาย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543, หน้า 17)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ใช้แนวการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อให้ความหมายของวาทกรรมในเชิงระบบและกระบวนการผลิตสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมนิยมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเกิดการยอมรับ จนกลายเป็นวาทกรรม

³ นิพนธ์ โชตะเฮง, (2551, หน้า 264)

⁴ อับดุล ราซิด โมเต็น (2551)

การวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา ก็จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่พื้น ๆ ที่สุดและดูเหมือนง่ายที่สุดว่า “อะไรคือสิ่งที่เรียกว่า ‘การพัฒนา’ (what is development?) แต่การตั้งคำถามดังกล่าวของแนวการวิเคราะห์วาทกรรม มิใช่ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างหรือกำหนดคำนิยามที่แน่นอน ตายตัว ชัดเจน และสามารถวัดค่าในเชิงปริมาณได้ให้กับสิ่งที่ศึกษา/พูดถึง อย่างความพยายามของนักทฤษฎีแนวปฏิฐานนิยมและประจักษ์นิยมที่เรียกว่า “คำนิยามเชิงปฏิบัติการ” (operational definition) แต่เป็นการตั้งคำถามเพื่อต้องการตรวจสอบหรือสืบค้นว่าเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งที่เรียกว่า/ถือว่า “การพัฒนา” นั้นถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง⁷

ภารกิจหลักของการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา ประการแรก คือการแสดงให้เห็นกระบวนการในการสร้างหรือสถาปนาอำนาจ (hegemony) วาทกรรมหลักของการพัฒนาชุดหนึ่ง ว่ามีขั้นตอน ความสลับซับซ้อน และความเป็นมาอย่างไร ประการต่อมา คือการแสดงให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจและการครอบงำ ที่แฝงอยู่ในรูปของความรู้และความจริงเกี่ยวกับการพัฒนา⁸ เหตุผลที่การศึกษาในแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรม สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของการพัฒนา ตลอดจนความเป็นการเมืองของการพัฒนา ได้ว่าแท้จริงแล้วเราไม่อาจจะยอมรับหรือปฏิเสธอัตลักษณ์และความหมายของการพัฒนาได้อย่างตรงไปตรงมา หรือยึดถือความจริงชุดหนึ่งชุดใดเท่านั้น แต่ควรศึกษาการพัฒนาจากด้านของแนวคิดและภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจ

⁵ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ (2543, หน้า 19-20)

⁶ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ (2543, หน้า 21)

⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 30

⁸ เพิ่งอ้าง, หน้า 44-45

ผู้เขียนเห็นว่าคุณประโยชน์ที่สำคัญของการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาดังกล่าว ก็คือ ทำให้สถานภาพของการพัฒนา (ตามความหมายแบบดั้งเดิม) ที่เคยมีความ “ศักดิ์สิทธิ์” กลายเป็นแนวทางที่พึงปรารถนาของแต่ละสังคม และเปิดโอกาสให้คุณค่าตามมาตรฐานของสังคมตะวันตก อยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าสังคมในพื้นที่อื่น ๆ จนสามารถเบียดขับวิถีชีวิตทางสังคมนอกเหนือมาตรฐานตะวันตกให้ด้อยคุณค่าหรือไร้คุณค่าลงได้อย่างสิ้นเชิง ดังที่วาทกรรมการพัฒนาได้สร้างคู่ตรงข้ามในลักษณะของ “ความด้อยพัฒนา” ขึ้นมา และกำหนดให้ความด้อยพัฒนาเป็นเครื่องหมายหรือตราติดตัวแก่สังคมที่อยู่นอกเหนือเกณฑ์มาตรฐานแบบสังคมตะวันตก ซึ่งหมายความว่าสังคมที่ได้ชื่อว่าด้อยพัฒนาต้องตกเป็นเป้าหมายในการกระทำของวาทกรรมการพัฒนา หากเราเปิดเผยกลไกที่ซ่อนเร้นของการพัฒนาด้วยวาทกรรมได้ ก็เท่ากับเราสามารถเข้าใจได้ว่าการพัฒนามีได้มีสถานภาพเหนือกว่าจนกดทับปิดกั้นสถานภาพของสังคมอื่น ๆ ที่ตกเป็นรองหรืออยู่ในฐานะด้อยพัฒนา ซึ่งเท่ากับมีผลทำให้การพิจารณาความแตกต่างของสังคม ไม่ได้ถูกตีค่าด้วยความเหนือกว่าหรือความด้อยกว่ากัน แต่สามารถศึกษาเชิงเปรียบเทียบคุณลักษณะประการต่าง ๆ ของแต่ละสังคมได้ในแง่ของความแตกต่างหลากหลายมากกว่า

3. ประวัติความเป็นมาของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งข้อเขียนของนักวิชาการทั้งในประเทศและนอกประเทศต่างก็บ่งชี้ให้เห็นว่า ชาวมุสลิมส่วนใหญ่นิวก่อตั้งและปริมณฑลในปัจจุบัน ถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยสงครามในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์หลายครั้ง โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ส่งกองทัพไปปราบเมืองปัตตานีที่ “ก่อกบฏ” ใน พ.ศ. 2328 และใน พ.ศ. 2334 และใน พ.ศ. 2374 และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีการปราบ “การแข็งเมือง” ของเมืองไทรบุรี และ “หัวเมืองแขก” ทั้งเจ็ด เชลยศึกมุสลิมจึงถูกต้อนมาอยู่ที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล⁹ ในขณะที่มุสลิมเชื้อสายมาเลย์รุ่นแรกที่ถูกกวาดต้อนอยู่ในรัฐสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เข้ามามากที่สุดในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์¹⁰ การถ่ายทอดเรื่องราวจากบุตรหลานในปัจจุบันของเชลยศึกมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ได้กระจ่างพอสมควร

⁹ อิมรอน มะลูลีม. วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศ: กรณีศึกษา กลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กรุงเทพฯ : อิสลามิก อะเคเดมี่, 2538) หน้า 10

¹⁰ เพิ่งอ้าง, หน้า 11

ต้นตระกูล... เป็นชาวมลายู เข้ามากรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 โดยมา อยู่แถว ๆ พญาไท บ้านครัว และค้อย ๆ ย้ายมาอยู่ย่านเอกมัย คลองตัน ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ย่าน เจริญרב เขตหนองจอกและถอยร่นมาอยู่ที่แห่งนี้ (ตำบลบึงคอไห อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี)

11

โต๊ะเราเกิดมะกะฮ์ เกิดซาอูดี สมัยนั้นเขามาเรือ เขาเกิดจากโนนแหละ ต่อมาแม่เขาก็มีลูก ตอนนั้นก็อยู่โนนซาอูดี 'โต๊ะเต๊ะ' ก็มีพี่น้องมีญาติหลายคน ตอนช่วงสงครามโลก เมื่อเกิดสงคราม เขาก็มานี่ พอเจียบเขาก็ไปอยู่โนน สมัยก่อนไปซาอูดีไปเรือ เขาก็ฝากโฉนดมาตั้ง 300 ไร่... ก็เป็น ความกันตั้งนานก็ยอม โต๊ะผมก็บอกว่า ซาอูดีเขาอยู่หน้า 'มารอ' (มัตยิดที่มะกะฮ์) ทางกรเขา เวนคืนเขาก็ให้เยอะ เขามก็กลับมาจากซาอูดี โต๊ะก็เราซื้อยี่สัน โต๊ะเราเป็นคนอาหรับ เขาไปเรียน เขาก็กลับมา แล้วยี่สันก็มาตาย โต๊ะเขาไปอยู่ที่ซาอูดี เขาเกิดคลอง 18 นะ ตอนนั้นก็ยังอยู่ซาอูดี แต่ 'กิ' เยาะของโต๊ะ (ตาหวด) เขาเป็นคนหนองบอน อะไรนี่ เขาไปเรียนที่ซาอูดี เข้ามาช่วงสงคราม เขามาเรือ สมัยนั้นชาวมุสลิมไม่ได้ไปเครื่องบิน เขาไปเรือ พ่อแม่ผมมาอยู่ที่นี้บางน้ำเปรี้ยว แต่ก่อน อยู่คลอง 18 ตอนหลังย้ายมาอยู่ที่นี้ แต่ 'กิ' เรา แฟนของโต๊ะเป็นคนทางใต้เป็นมลายู ก็มา แต่งงานกับโต๊ะเรา แล้วยี่มาอยู่¹²

ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เป็นชาวมุสลิมกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และอาศัยอยู่ หนาแน่นในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน และเนื่องจากการเป็นชนกลุ่มใหญ่ (majority) นี้เองที่ทำให้การรักษาอัตลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของพวกเขาดำรงอยู่ในฐานะวัฒนธรรมกระแสหลักใน สังคมมุสลิม จะสังเกตเห็นได้ว่าชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ใช้ภาษามาเลย์เป็นภาษาหลักในการ สื่อสาร ในขณะที่วัฒนธรรมอื่น ๆ นั้นได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาอิสลามมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับหลักความศรัทธาและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม

ในขณะที่ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เริ่มมีการ เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนในบางด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดตอนไปของการใช้ภาษา มาเลย์ในการสื่อสาร และภาษาไทยได้กลายมาเป็นภาษาหลักในการสื่อสารและการถ่ายทอด

¹¹ ฮาลีม สิริยามัน สัมภาษณ์เมื่อ 2552 อิหม่ามฮาลีม สิริยามัน ปัจจุบันอายุ 90 ปี อดีตประธานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดปทุมธานี ถือเป็นผู้นำศาสนาอิสลามคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี ได้รับการยกย่องและนับถือจากชาวมุสลิม ในพื้นที่เป็นอย่างสูง เล่าเรียนหลักศาสนาอิสลามจนมีความรู้แตกฉานจากท่านอาจารย์ทวน สุวรรณศาสตร์ อดีตจุฬาราชมนตรี มี ลูกศิษย์ที่เติบโตและประกอบอาชีพอยู่ในวงการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นปราชญ์ทางศาสนา มีความตั้งใจอย่าง สูง และเป็นครูสอนศาสนาที่อุทิศตนเพื่อถ่ายทอดการนำหลักกรอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่

¹² สุนิน กลิ่นสาด, สัมภาษณ์ 2552 อดีตนายกองดีการบริหารส่วนตำบลบึงน้ำรักษ์และกำนัน อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด ฉะเชิงเทรา ขณะให้สัมภาษณ์เพิ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ ฉะเชิงเทรา

อย่างไรก็ตาม ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ยังคงรักษาอัตลักษณ์ที่สำคัญมากที่สุดเอาไว้ได้ นั่นก็คือ การรักษาหลักคำสอนในศาสนาอิสลามไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งกระบวนการในการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาดังกล่าวนี้ เป็นผลโดยตรงมาจากการที่อิสลามให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาด้านศาสนา เพราะในศาสนาอิสลามมีหลักปฏิบัติต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การละหมาด (การเคารพภักดีพระเจ้า) การถือศีลอด และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งหากว่ามุสลิมไม่เรียนรู้หลักศาสนา ข้อบัญญัติต่าง ๆ เสียแล้ว เขาก็ไม่สามารถดำรงตนความเป็นมุสลิมและปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างถูกต้องได้ สำหรับมุสลิมแล้วไม่ว่าเขาจะมีเชื้อสายใดก็ตามทุกคนต่างยึดมั่นว่า ศาสนาคือแนวทางในการดำเนินชีวิตของพวกเขา¹³ ดังที่ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “อิสลามคือชีวิต และเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลย เป็นความศรัทธาที่มุสลิมทุกคนมีต่ออัลลอฮ์และศาสนามูฮัมหมัดที่ชาวมุสลิมทุกคนตระหนักและไม่สามารถยกเว้นหลักปฏิบัตินี้ได้”¹⁴

อาจกล่าวได้ว่า ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ให้ความสำคัญในเรื่องของศาสนามากกว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ “ภาษามาเลย์” ส่วนบทบาทและอิทธิพลของศาสนาอิสลามจะกล่าวถึงในรายละเอียดข้างหน้า

3.1 ชาวมุสลิมเชื้อสายต่าง ๆ ในประเทศไทย

มุสลิมในประเทศไทยมีเชื้อสายที่แตกต่างกันไป เชื้อสายมาเลย์เป็นกลุ่มมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตามยังมีชาวมุสลิมเชื้อชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่ในประเทศไทย ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้จำแนกเชื้อสายมุสลิมไว้ดังนี้

1. มุสลิมเชื้อสายจามหรือเขมร
2. มุสลิมเชื้อสายอาหรับ-เปอร์เซีย

¹³ Abul A'la Maududi, *Towards Understanding Islam*, (Nairabi: The Islamic Foundation, 1973), p 1-4.

¹⁴ เสรี ล้ำประเสริฐ, อ้างแล้ว

3.มุสลิมเชื้อสายอินเดีย และเอเชียใต้

4.มุสลิมเชื้อสายจีน

5.มุสลิมเชื้อสายมาเลย์

เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่าชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ และอินโดนีเซียมีความใกล้ชิดกันทั้งด้านศาสนา ภาษา และประเพณีวัฒนธรรม และด้วยความใกล้ชิดและความคล้ายคลึงกันดังกล่าว จึงได้เกิดกลุ่มประเทศในแหลมมาลายู หรือเรียกกันว่า “โลกมาเลย์” (Malay World) ซึ่งคนไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้สึกร่วมที่ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของโลกมาเลย์ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำขบวนการต่าง ๆ ในภาคใต้ของไทย ทั้งนี้เพราะพวกเขายังคงมีภาษามาเลย์และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่กลมกลืนกันค่อนข้างมาก ในขณะที่ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในภาคกลางหรือเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล กลับมีความรู้สึกผูกพันกับโลกมาเลย์น้อยกว่าชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขากลับมีความรู้สึกในความเป็นคนไทยมาก อันเนื่องมาจากภาษาไทยและการกลมกลืนทางสังคมในระบบ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมไทย กระนั้นก็ดี สิ่งที่ยังคงอยู่ในอัตลักษณ์ที่สำคัญอย่างเหนียวแน่นของพวกเขาก็คือ “ศาสนาอิสลาม”

4. อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อชาวมุสลิมในประเทศไทย

4.1 การเข้ามาของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามได้กำเนิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 7 และพยายามเข้าไปสู่เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปลายศตวรรษเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีการอ้างถึงว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 13 ก็ตาม¹⁵ แต่มุสลิมชาวอาหรับได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนหน้านั้น ที่สำคัญก็คือ พ่อค้าชาวอาหรับมักจะแต่งงานกับคนท้องถิ่นที่เขาติดต่อค้าขาย เพื่อเป็นฐานทางการค้าและเป็นฐานในการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม นักประวัติศาสตร์มีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตามข้อมูลที่ตนเองครอบครองอยู่ เช่น เซอร์ริชาร์ด วินสเต็ดท์ (Richard Winstedt) กล่าวว่า ขณะที่มาร์โคโปโลชาวเวนิสเดินทางจากอิตาลีไปเมืองจีน และผ่านคาบสมุทรมลายูช่วงขากลับในปี ค.ศ. 1292 เขาได้พบพ่อค้าชาวอาหรับกำลังเผยแพร่ศาสนาอิสลามแก่เจ้าเมือง และครอบครัวในเกาะสุมาตรา¹⁶ อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์มีความเห็นตรงกันว่า หลังจากศาสนาอิสลามเข้ามาสู่เอเชียใต้และก็เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่รวมถึง ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และปัตตานีในภาคใต้ของไทย¹⁷

¹⁵ ราไฟ อุดมไพจิตรกุล, ประวัติเอเชียใต้ (มหาสารคาม : วิทยาลัยมหาสารคาม,2332)

¹⁶ อิมรอน มะลูลีม ปัญหา... หน้า 2

¹⁷ อ่างแล้ว, หน้า 2

ศาสนาอิสลามได้หยั่งรากลึก และมีอิทธิพลต่อชาวมุสลิมในแถบภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 14 อิทธิพลของศาสนาอิสลามมีความเข้มแข็งมากจนกระทั่งว่า ปัตตานีได้กลายเป็นอาณาจักรหนึ่งที่เข้มแข็งและเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลามอยู่ในภาคใต้นับแต่นั้นเป็นต้นมา ศาสนาอิสลามจึงมีอิทธิพลต่อชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในภาคใต้ของไทย หลังจากรัฐปาตานีได้อ่อนแอลง และรัฐไทย (สยาม) ได้เข้ามาแย่งชิงพื้นที่ทางอำนาจและอิทธิพลเหนือชาวมุสลิมภาคใต้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยปราบปรามมุสลิมในรัฐปัตตานี ในปี พ.ศ. 2323 และ พ.ศ. 2334 และกวาดต้อนชาวมุสลิมปัตตานีไปอยู่ที่อื่น เพื่อลดจำนวนประชากรของปัตตานีและทำให้ปัตตานีอ่อนแอลง ในขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มประชากรของประเทศไทยไปในตัวด้วยเช่นกัน และสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ต้อนชาวมุสลิมปัตตานีที่แข็งเมืองมายังนครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ และบริเวณใกล้เคียง ใน พ.ศ. 2374 และ พ.ศ. 2381 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอพยพชาวมุสลิมมายังกรุงเทพฯ ก็เป็นการอพยพเอาศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เข้ามาด้วย

อันที่จริงสำหรับชาวมุสลิมแล้ว ศาสนาอิสลามกับภาษามลายูมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น จนมีความเข้าใจว่า คนที่พูดภาษามลายูคือคนที่นับถือศาสนาอิสลาม¹⁸ ในขณะที่คนที่พูดภาษาไทยคือคนที่นับถือศาสนาพุทธ ลักษณะดังกล่าวนี้เองที่นักวิชาการมุสลิมอย่าง ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ มองว่าเป็น (Malaynic Nationalism) กลุ่มชาตินิยมชาติพันธุ์มาเลย์ ซึ่งไม่ตรงต่อเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลาม ที่ไม่ยึดติดกับเรื่องชนชั้น วรรณะ ชาติพันธุ์ ภาษา ยึดถือว่าใครเกรงกลัวพระเจ้าเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด และนั่นแหละคือสถานะที่สูงสุดที่อิสลามยอมรับ¹⁹ ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในกรุงเทพฯ และรอบนอกกรุงเทพฯ ในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษามลายูได้แล้ว แต่พวกเขายังยึดถืออัตลักษณ์และความโดดเด่นของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะถูกค่อนข้างอดเออว่า ถูกกลืนกินเข้ากับสังคมไทยหมดแล้วก็ตาม และแน่นอนว่านโยบายของรัฐไทยในการผสมกลมกลืน เชื้อชาติภาษาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยเป็นนโยบายที่แยบยลและต้องใช้เวลาอันยาวนาน และประสบผลสำเร็จ ดังที่เกิดขึ้นในสังคมชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลชี้ให้เห็นว่าชาวมุสลิมมีความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการสร้างชาติไทย (Nation Building) ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้สึกร่วมในความเป็นชาติ (collective self consciousness) ถึงแม้ว่าในเชิงทฤษฎีเรื่องของความเป็นชาติ (Nation) อาจต้องประกอบด้วย เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม อันเดียวกัน เพื่อที่จะเป็นฐานในการสร้างรัฐชาติ (Nation-state) ต่อไป แต่ในกรณีของชาวมุสลิมเชื้อ

¹⁸ ความเข้าใจดังกล่าวอาจเป็นความแยบยลในการรักษาอัตลักษณ์ด้านภาษา

¹⁹ อัลกุรอาน

ผู้ใหญไฟโรจน์ โชะเฮง²⁰ ได้ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของศาสนาอิสลามว่า ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลกับชีวิตของคนในชุมชนมุสลิมมาก แต่ก็มีขึ้นมีลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักศรัทธา (อิมาน) ของมุสลิมว่ามีความเข้มแข็งเพียงใด...การมีส่วนร่วมในการสร้างชาติไทยก็เป็นเรื่องที่มุสลิมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จากอดีตถึงปัจจุบัน ตระกูลผมไม่ว่าจะเป็น ปู่ อา ของผม ต่างก็เป็นตัวแทนของภาครัฐในระดับท้องถิ่น ปู่เป็นผู้ใหญ่ อาก็เป็นผู้ใหญ่ ลูกพี่ลูกน้องผมก็เป็นกำนันก็มี ถ้าตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เรียกว่าความรู้สึกร่วมในการรักชาติแล้ว ผมคิดว่าบทบาทเหล่านี้ก็เป็นหน้าที่ของพวกเราชาวไทยนะ

ในขณะที่เสรี ล้ำประเสริฐ ได้กล่าวถึงบทบาทของอิสลามไว้ว่า “อิสลามคือชีวิต และเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลย เป็นความศรัทธาที่มุสลิมทุกคนมีต่ออัลลอฮ์และศาสนาดามูฮัมมัด ที่ชาวมุสลิมทุกคนตระหนักและไม่สามารถยกเว้นหลักปฏิบัตินี้ได้” (เสรี ล้ำประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2552)²¹ อาจารย์ฮัจยีอิสมาแอล ดีเจริญ ได้ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของศาสนาอิสลามไว้ว่า “อิสลามเข้ามามีส่วนในการดำรงชีวิตของมุสลิมในทุก ๆ เรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าเขาจะหลับหรือตื่น จะเดินจะนั่ง จะโสดหรือแต่งงาน ทุกการกระทำของมุสลิมต้องมีเป้าหมายเพื่อพระองค์อัลลอฮ์ส่วนเป้าหมายส่วนตัวเป็นเรื่องรองลงมา ขอให้เข้าใจให้ถูกต้อง” ขณะที่อิหม่ามมะยิด อูสมาลี²² ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในทำนองเดียวกันว่า “อิสลามแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง แม้แต่เรื่องยาเสพติด ถ้าเรานำหลักศาสนามาใช้จริง การแก้ปัญหา ยาเสพติดย่อมกระทำได้ง่าย ที่นี้ขึ้นอยู่กับว่าเรานำมันมาใช้หรือไม่”

ในขณะที่อาจารย์อุดม ผลเจริญ²³ ข้าราชการครูและผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า

“สังคมวันนี้มันเจ็บป่วย ต้องนำหลักศาสนาและจริยธรรมเข้ามาแก้ เมื่อมองในภาพรวมของบทบาทศาสนาอิสลามที่มีต่อมุสลิมรอบนอกกรุงเทพฯ และไม่ว่าที่ใดก็ตาม จะมีบทบาทในวิถี

²⁰ อดีตกำนัน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ซึ่ง ปู่ย่า ตายาย เป็นชาวยุโรปอพยพมาจากจังหวัดปัตตานี มาอยู่กรุงศรีอยุธยา ก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทราในปัจจุบัน

²¹ กรรมการจัดงานเมาลิดกลางประจำจังหวัดปทุมธานี ประจำปี 2552 และประธานสตรีอาสาจังหวัดปทุมธานี มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำสตรีอาสาสมัครของจังหวัด เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

²² ปัจจุบันเป็นอิหม่ามประจำมัสยิดดารุซซุนนีในเขตหนองจอก กรุงเทพฯ

²³ ข้าราชการครู อายุ 54 ปี ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสุเหร่าคลอง 15 ในเขตอำเภอบางน้ำเปรี้ยว เป็นชาวอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยกำเนิด และปัจจุบันก็อาศัยอยู่ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ดังนั้น โดยสรุปแล้วอิสลามเป็นปัจจัยหลักสำหรับชีวิตมุสลิม ไม่ว่าจะเรื่องใดที่เป็นปัจจัยภายนอก อย่างเช่น นโยบายการพัฒนาของรัฐไทยก็จะถูกตีคุณค่าบนกรอบศาสนาเช่นกัน

5. บทบาทของชาวมุสลิม

ชาวมุสลิมในประเทศไทยไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม ต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ตามความสามารถในการพัฒนาชาติไทย นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวมุสลิมได้เข้าไปมีบทบาทในการทำนุบำรุงชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทย ฉะนั้น การร่วมกันพัฒนาชาติไทยมิใช่เป็นหน้าที่ของคนไทยเชื้อชาติใดโดยเฉพาะ หรือศาสนาใดโดยเฉพาะ แต่คนไทยทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยในฐานะ “ประชากร” (Citizen) ต่างต้องทำหน้าที่ตามความสามารถของตน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวปาถกฐาไว้ในตอนหนึ่งว่า

ประเทศไทยนี้มีมิชชันของคนหมู่มาก คณะใด มาสร้างขึ้นมาโดยเฉพาะ ประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นด้วยคนหลายชาติ หลายศาสนา มารวมเข้าอยู่ใต้การปกครองอันเดียวกัน มีโชคชะตาแห่งชีวิตร่วมกัน... ในประวัติศาสตร์ชาติไทยจะเห็นได้ว่ามุสลิมได้รับราชการในตำแหน่งสูง ๆ ก็มี ได้รับราชการรบทัพจับศึกปราบศัตรูมาก็มี ได้เข้าช่วยกู้ประเทศไทยไว้ไม่ให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของชาติอื่น ๆ หรือตกไปเป็นประเทศราชของชาติอื่นก็ได้ทำมาแล้ว²⁴

ชาวมุสลิมได้สร้างวีระกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในการพิทักษ์รักษาแผ่นดินไทยมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน²⁵ มีข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับบทบาทของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ ก็คือ ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เริ่มมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งแต่เดิมบทบาทของมุสลิมในราชสำนักหรือที่รับราชการในตำแหน่งสูง ๆ มักจะมาจากชาวมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซีย²⁶ ส่วนบทบาทของมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เริ่มมีมากขึ้นโดยเฉพาะหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในปี พ.ศ. 2475 เช่น บทบาทของนายแหม่ม พรหมยงค์ อดีตจุฬาราชมนตรี นายต่วน สุวรรณศาสตร์ นายประเสริฐ มะหะหมัด นายสวาท สุมาลัยศักดิ์ บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ที่มีบทบาทที่สำคัญในสังคมไทย

6. การพัฒนาในประเทศไทย

²⁴ ประยูรศักดิ์ ชลาชนนเดชะ, *มุสลิมในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ : มัสยิดต้นสน, มปป.) หน้า 38-39

²⁵ ดูรายละเอียดใน อิมรอน มะลูลีม, *ปัญหา.....* หน้า 15-22

²⁶ อ้างแล้ว

อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยได้ริเริ่มเปิดโลกแห่งการพัฒนาตามแบบแผนตะวันตก เมื่อช่วง สมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพระองค์ตัดสินใจทำสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2398 เพื่อป้องกันการรุกรานจากเจ้าอาณานิคมหรือประเทศมหาอำนาจในยุคนั้น ในขณะเดียวกันก็เป็น การเปิดตลาดทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยไปในตัวด้วย ในขณะที่รัชกาลที่ 5 การพัฒนาเชิง โครงสร้างและทางกายภาพที่สำคัญได้รับการดำเนินการงานเป็นรูปธรรม และแน่นอนว่าการ พัฒนาด้านกายภาพ รวมทั้งทางด้านความคิดตามแบบตะวันตก เช่นแนวคิดเรื่องเสรีภาพ ความ เสมอภาค และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบันล้วนแล้วแต่เป็นปอเกิดของการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในลำดับต่อมา ตามทฤษฎีการพัฒนาของตะวันตก เช่น ทฤษฎีการ สร้างความทันสมัย (Modernization) ซึ่งมองความทันสมัยในนัยของกระบวนการสร้างความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) การทำให้เป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) การทำให้เป็นโลกนิยม (Secularization) นัยสุดท้ายนี้เองที่เป็นปัญหาสำหรับมุสลิมทั่วโลก เนื่องจาก secular หมายถึง การแยกศาสนาออกจากการเมือง การลดบทบาทของศาสนาออกจาก สังคมส่วนรวมซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของโลกตะวันตก

นับตั้งแต่เกิดรัฐชาติ (Nation-state) ขึ้นมา แนวคิดเรื่องชาติ (Nation) อันประกอบด้วย ความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ความรู้สึกร่วมอันเดียวกันเป็นเรื่องจำเป็นในการสร้างชาติ (Nation building) ซึ่งหน้าที่นี้รัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ท่านทำแบบอย่างไว้เป็นอย่างดี ใน การกล่อมเกล่าในการสร้างและบูรณาการ คนในสังคมไทยผ่านกุศโลบายเรื่องความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์²⁷ กุศโลบายนี้เองที่อาจเป็นข้อจำกัดอันหนึ่ง โดยเฉพาะการสร้าง ความรู้สึกร่วมในการสนับสนุนอุปถัมภ์ศาสนาพุทธในฐานะศาสนาประจำชาติ ในขณะที่ประเทศ ต้นแบบประชาธิปไตยอย่างสหรัฐอเมริกา ไม่สนับสนุนศาสนาใดให้เป็นศาสนาประจำชาติแต่กลับ สนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นเสมือนหนึ่งศาสนาประจำชาติ และผลประโยชน์ แห่งชาติ (National Interest) เป็นเสาหลักในการดำเนินนโยบายใด ๆ ก็ตามทั้งในประเทศและ ระหว่างประเทศ

แนวทางการพัฒนาในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องยาวนานก็คือ นโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในการบังคับให้คนไทยเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่ความทันสมัยและความเป็นสากล โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ นอกจากนั้นนโยบายการพัฒนาของไทยในด้านสาธารณูปโภค มูลฐาน (Basic Infrastructure) เป็นพื้นฐานสำคัญให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ตามมาเป็นลูกโซ่ เช่น ถนน ก่อให้เกิดการพัฒนาทางธุรกิจ สร้างเศรษฐกิจ สร้างอาชีพเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ได้กว้างขวางมากขึ้น ประเทศไทยได้เริ่มแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ฉบับแรก

²⁷ ดูรายละเอียดใน ดร. โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2547) หน้า 45.

ทั้งนี้ ปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นหรือไม่ นอกจากจะขึ้นอยู่กับ สาระตละสำคัญของแนวทางการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนมองว่าเงื่อนไขสากลและเงื่อนไขเฉพาะ หรือที่เดวิด โกลด์สเวอริท เรียกว่า “ค่านิยมของสังคม” ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยหลักที่สามารถผลักดัน ผลของการพัฒนา ให้ปรากฏออกมาในทางหนึ่งทางใดหรือทั้งสองด้านได้เช่นเดียวกัน จากข้อมูล ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนพยายามที่จะนำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในด้านต่าง ๆ ใน เนื้อหาส่วนต่อไป

7. อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปในกระแสการพัฒนา

สภาพสังคมของมุสลิมในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงทาง กายภาพของพื้นที่ค่อนข้างมาก มีการคมนาคมสะดวกมากขึ้น มีโรงงานเข้ามาเปิดในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ได้เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ตัวเลขประมาณการของสำนักงานเขตหนองจอก พบว่า ปัจจุบันประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามที่ เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดของพื้นที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 80 เหลือเพียงร้อยละ 60 เท่านั้น ซึ่ง ปัจจุบันจำนวนประชากรของเขตหนองจอกจากตัวเลขทะเบียน มีจำนวน 145,000 คน (เอกสาร ทะเบียนประชากรเดือนมิถุนายน สำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพฯ , 2552) โดยการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ดังกล่าว เป็นผลมาจากอัตราการขยายตัวของเมืองของกรุงเทพฯ (Urbanization การขยาย พื้นที่ที่เป็นเขตเมือง) ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามสภาวะทางเศรษฐกิจและการคมนาคมที่ได้รับการ พัฒนา รวมถึงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้พื้นที่หนองจอกและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งแต่เดิมนั้น เป็นชานเมืองที่มีสภาพเป็นชุมชนเก่า ชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการเปลี่ยนแปลง ค่อนข้างมาก อาทิ การเปลี่ยนแปลงการค้าขายการเกษตรเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ทันสมัยที่ จำเป็นต่อการยังชีพ อาทิ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือสำหรับการเกษตรและการทำครัวเรือน มา เป็นการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ การเพาะปลูกข้าวที่เคยทำเพียงปีละครั้งกลายมาเป็น 2 ครั้งหรือ 3 ครั้งในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

ด้านภาษาและวัฒนธรรมมาเลย์ดั้งเดิม ภาษาเป็นเครื่องมือในการดำรงหรือเข้าถึงคุณค่า บางอย่าง เช่น เพื่อการเข้าถึงความศรัทธาและความรู้ทางศาสนา และสร้างหรือรักษาไว้ซึ่งระเบียบ

จากข้อมูลทั่วไปของการศึกษาของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์รอบนอกกรุงเทพฯ และ
ปริมณฑล พบว่าโอกาสทางการศึกษาและทางเลือกทางการศึกษาของมุสลิมในปัจจุบันมี
มากมายและเปิดกว้าง แต่กระนั้นก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ปกครองและเด็กและเยาวชนเองที่
จะเลือกการศึกษา ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ต่างเห็นว่า การศึกษาของบุตรหลานก็เปรียบพร้อม
ไปด้วยการศึกษาด้านศาสนาและสามัญ (หรือทั้งพรีดูอินและพรีดูกิฟายะห์) ควบคู่กันไปเพื่อ
ตอบสนองของความท้าทายของโลกสมัยใหม่

ในภาพรวมด้านการศึกษาของชาวมุสลิมในพื้นที่ที่เน้นการศึกษาศาสนาผสมสามัญ
และการตื่นตัวกลับมาให้ความสำคัญกับการนำหลักศาสนามาใช้ในวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่
ส่งผลให้การรักษาอัตลักษณ์พื้นดินความสำคัญอีกครั้ง และถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวมุสลิม
ในพื้นที่และชุมชนกับความสำเร็จในการรักษาศาสนาอิสลามด้วยการนำไปปฏิบัติจริงใน
ชีวิตประจำวัน หลังจากที่ชาวมุสลิมในพื้นที่ได้ร่วมมือกันในหลาย ๆ แห่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาที่เน้นการศึกษาด้านศาสนาในพื้นที่ของตนเองมากขึ้น โดย
มิได้จำกัดเฉพาะการส่งบุตรหลานไปยังสถานศึกษาศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในภาคใต้และประเทศ
มาเลเซียหรือพื้นที่อื่นเหมือนเช่นในอดีต

อย่างไรก็ดีผลของการพัฒนาทางโครงสร้าง โดยเฉพาะด้านการคมนาคมขนส่ง รวมถึงการ
พัฒนาทางด้านเทคโนโลยี เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่
หลังไหลเข้ามาสู่สังคมไทย รวมถึงสังคมมุสลิมในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย และส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นมากขึ้นอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในที่สุดก็กลายเป็นปัญหาทางสังคม เช่น การละเมิดประเพณี ยาเสพติด ฯลฯ
และผลจากการพัฒนาดังกล่าวก็มีผลกระทบทางการศึกษาอยู่ไม่น้อย ผู้ใหญ่ไฟโรจน์ โชะเฮง
มองว่า

การศึกษาศาสนาปัจจุบันต้องตอบสนองความท้าทายของโลกยุคปัจจุบัน ผมเห็นว่า การที่
มุสลิมมุ่งศึกษาเฉพาะด้านสามัญอย่างเดียวอาจสร้างปัญหาสังคมได้ง่าย เพราะพวกเขาไม่ได้รับ
การอบรมจริยธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งผมมองว่า เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่ล่อแหลมจะไปสู่สิ่ง
ดีหรือสิ่งไม่ดีได้มากที่สุด ถ้าเขาได้อยู่ในสังคมที่ดีมีศาสนาก็ดีไป แต่ถ้าเขาไม่ได้เข้าร่วมในสังคมที่
มีศาสนาเป็นหลักกล่อมเกลาคิดใจเสียแล้ว เขาก็สามารถหลงผิดล้มละเลเทเมมา ติดยาเสพติดได้
โดยง่าย ยิ่งถ้าเยาวชนมุสลิมที่ไม่ได้รับการศึกษาอิสลามด้วยแล้วยิ่งไปกว่านั้นใหญ่ ทางออกที่ดีผมว่า
น่าจะส่งให้เขาได้มีโอกาสเรียนในโรงเรียนที่สอนควบคู่กันไปทั้งสามัญศึกษาและอิสลามศึกษา

ฮัจยีซุกรี ผลเจริญ ได้กล่าวถึงเรื่องการศึกษาไว้ว่า

“โรงเรียนสมัยนี้มีเยอะ แต่ผลผลิตของโรงเรียนคือนักเรียนที่มีคุณภาพนั้นมีน้อย...ในอำเภอลำลูกกาเนี่ยะยังไม่มีโรงเรียนระบบบูรณาการอิสลามศึกษาหรอก ผมก็อยากให้มีเพราะนักเรียนจะได้เรียนรู้ทั้งศาสนาและสามัญควบคู่กันไป...ลูกเขยของผมก็ทำโรงเรียนประเภทนี้อยู่ในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ผมว่ามันก็ดี มันจะได้เป็นทางเลือกให้กับมุสลิมเรา เรียนสามัญอย่างเดียวสมัยนี้ก็ไปไม่รอด ฟังพาเรื่องศาสนาในชีวิตประจำวันไม่ค่อยได้ แต่ก็ยังดีกว่าไม่เรียนอะไรเลย” (ซุกรี ผลเจริญ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2552)

ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอาชีพปรากฏว่าชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์รอบนอกกรุงเทพฯ และปริมณฑลเริ่มมีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างเช่นฮัจยีซุกรี ผลเจริญได้ให้สัมภาษณ์

“อาชีพเกษตรกรรม ทำนา เป็นอาชีพที่พวกเขาถนัด ปัจจุบันลูกหลานก็เริ่มเปลี่ยนอาชีพกันบ้างแล้ว ลูก ๆ ของ ‘เยาะห์’ เนี่ย (ฮัจยีซุกรี ผลเจริญ) เป็นครู เป็นนางพยาบาล และก็เป็นที่ปรึกษากันบ้างก็มี แต่พวกเขาก็ยังมีอาชีพเสริมจากการทำไร่หญ้า ส่งออกไปขายทั่ว ๆ ไป” (, 2552)

ในขณะที่สุติน กลิ่นสะอาด ได้เล่าให้ฟังว่า “คนสมัยนี้ทำนาไม่ต้องใช้คนมากมายเหมือนสมัยก่อนแล้ว อย่างผมเนี่ยทำนา 200 ไร่ ไม่ต้องพึ่งลูก ๆ ก็ได้ เพราะเดี๋ยวนี้มีรถเกี่ยวข้าว และรถรับซื้อข้าวถึงที่ ลูกเมียผมบางทีก็ไม่ได้เห็นข้าวแล้ว เห็นก็เป็นเงินไปแล้ว”²⁹

ด้านวิถีชีวิตส่วนตัวและวิถีชีวิตทางสังคมชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์รอบนอกกรุงเทพฯและปริมณฑลเดิมที่เคารพระบบอาวุโสและระบบคุณธรรมอิสลามมาก กล่าวคือยึดติดหลักคำสอนในอัลกุรอานที่ว่า “เจ้าทั้งหลายจงปฏิบัติตามอัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์และผู้ที่มีอำนาจจากหมู่สุเจ้า” แต่ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจไทยที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อสังคมมุสลิมในพื้นที่ค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะกระแสความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือที่รุกล้ำพื้นที่ของจารีตและกรอบของวัฒนธรรมมุสลิมดั้งเดิม แม้ว่ากระบวนการพัฒนาในความเป็นมุสลิมยุคใหม่จะมีความเข้มข้นและบรรดาชนชั้นนำมุสลิมจะให้ความสำคัญในเรื่องนี้มากก็ตาม หากแต่โดยความเป็นจริงที่เผชิญอยู่ ล้วนมีผลต่อวัฒนธรรมมุสลิมอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

ด้วยสภาพพื้นที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ซึ่งมีความสะดวกในการเดินทางเข้าหรือออกจากกรุงเทพฯ ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะชาวมุสลิมในวัยทำงาน มิได้อาศัยหรือ

²⁸ อ่างแล้ว

²⁹ อ่างแล้ว

ในขณะเดียวกัน ภายใต้กระแสของความเป็นสังคมมุสลิมที่ให้ความสำคัญกับจารีตดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคารพพระบออาฮฺ มิใช่เคารพกันเพราะความสามารถ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรค ในการพัฒนาสังคมมุสลิม เพราะแนวคิดของมุสลิมรุ่นใหม่ก็มีความพยายามสนับสนุนและเสนอให้ มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อรักษาความอยู่รอดของเยาวชนมุสลิมรุ่นใหม่ที่เน้นพึ่งพาตัวเองมากขึ้น ให้ เยาวชนรุ่นใหม่รับรู้เรื่องราวที่ตอบสนองกับโลกสมัยใหม่ แม้แต่การแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญ อย่างวันศุกร์ วัน 'ฮีด' ก็สมควรให้มีการประยุกต์เหตุการณ์ใหม่ที่ตอบสนองความท้าทายแห่งยุค สมัยด้วย

วันศุกร์ มันเป็นวันที่ซัดเกลาลจิตใจ จะมีการพูดแสดงธรรมเทศนา ผมมอง ผมไปละหมาด มาหลายมัสยิดผมดูหลาย ๆ ที่ บางที่เขาจะไม่สอน จะไม่เอาเรื่องปัจจุบันมาพูด ผมเคยฟัง อาจารย์ยฺฮูเซ็น อีซอ ว่า 'คอเต็บ' (ผู้แสดงธรรมเทศนา) ทำไมไม่ประยุกต์ให้ทันสมัย จริง ๆ นั้นนะ ถามว่ามันต้องมีเรื่องอื่น ๆ มาปน มาสอน ผมมองว่าการเปลี่ยนเด็กรุ่นใหม่มาพูดบรรยายอยู่เรื่อย ๆ ผมมองน่าจะดี... แต่ต้องให้คนรุ่นใหม่พูด แต่มันก็อยู่กับ 'คอเต็บ' ซึ่งมักจะไม่ให้พูด ไม่ยอม ก้าว ว่าจะพูดแรง³⁰

8. บทสรุป

ผลจากการย้ายถิ่นฐานของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์จากภาคใต้สู่กรุงเทพฯ จาก กรุงเทพฯ สู่ชานเมืองเขตรอบนอกกรุงเทพฯ จนกระทั่งถึงจังหวัดใกล้เคียง ฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี นนทบุรี ทำให้มุสลิมต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ วัฒนธรรมใหม่ ๆ อัต ลักษณ์ชุดใหม่ และอาจรวมถึงภาษาใหม่ด้วย นั่นคือภาษาไทย ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวของมุสลิม จะต้องดำเนินไปตามกรอบการพัฒนาและนโยบายของรัฐบาลในด้านหนึ่ง ในขณะเดียวกันการ ปรับตัวของมุสลิมก็ต้องให้สอดคล้องกับความเป็นตัวตนของพวกเขาด้วยเช่นกัน กล่าวคือชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์มีภาษามาเลย์ในการสื่อสาร มีอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นกับ ศาสนาอิสลาม รวมถึงการมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง มุสลิมบางส่วนก็อาจจะดำรงเอกลักษณ์ความ เป็นตัวตนชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ได้อย่างเหนียวแน่น เช่นชาวมุสลิมทำฮัจญ์ จังหวัด นนทบุรี ยังคง ใช้ภาษามาเลย์ในการสื่อสารได้เหมือนเดิม แต่ทว่ามุสลิมในพื้นที่การศึกษาในเขตหนองจอก

³⁰ อังแล้ว

นโยบายการผสมกลมกลืนของรัฐบาลไทยดูเหมือนว่าจะประสบความสำเร็จในเรื่องภาษา ภาษาไทยได้กลายเป็นภาษาเกิดหรือภาษาแม่ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์เกือบหมดแล้ว ในขณะที่บทบาทของศาสนาอิสลามยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น และก็ได้เป็นอุปสรรคใด ๆ ในการพัฒนาชาติไทย ส่วนประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจกล่าวคือมีการลดทอนความสำคัญในช่วง ระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็นเวลาหลายปีแต่ก็กลับมาฟื้นฟูอีกครั้ง มีขึ้นและลงตามสภาพการณ์ของ สังคม เศรษฐกิจ รวมถึงการเมืองไทยด้วย และในส่วนผลกระทบของการพัฒนาต่อการรักษาอัตลักษณ์ก็อาจมีปัญหาอยู่บ้าง ซึ่งมีทั้งที่เป็นแง่บวกและแง่ลบกับสังคมมุสลิมเชื้อสายมาเลย์

หากสรุปโดยภาพรวมจะเห็นว่า การรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์มีความ ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการ ปกป้องรักษาอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม บุคคลที่มีบทบาทในการรักษาและคุ้มครองความเข้มแข็ง ของอัตลักษณ์มุสลิมส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นนำ โดยเฉพาะผู้นำศาสนา ครู ผู้นำท้องถิ่น แต่ประเด็น สำคัญที่สุดที่ช่วยดำรงรักษาอัตลักษณ์ตัวตนของชาวมุสลิม เห็นจะเป็นหลักการศรัทธาในคำสอน ของศาสนาอิสลามที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน